

საპარლამენტო კონტროლის მექანიზმები სპეცსამსახურების საქმიანობაზე

ილია ხუციშვილი

*შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის სამართლის
მაგისტრი, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, განსაკუთრებით
მნიშვნელოვან საქმეთა ინსპექტორი,
„ნიუ ვიჟენ უნივერსიტეტი“ – სამართლის სადოქტორო
პროგრამის დოქტორანტი*

საკვანძო სიტყვები: პარლამენტი, სპეცსამსახურები, ზედამხედველობა

შესავალი

ნებისმიერ სახელმწიფოს სპეცსამსახურების (შინაგან საქმეთა, თავდაცვის, სახელმწიფო უსაფრთხოების, დაზვერვის სამსახურები და სხვ.)¹ საქმიანობა დარეგულირებულია კანონით და ამავე კანონში განსაზღვრულია მათი საქმიანობის სფეროები, კომპეტენცია, უფლებამოსილების ზღვარი და კონტროლის ფორმები.*

მსოფლიოს ზოგ ქვეყანაში სპეცსამსახურები ფუნქციონირებს დამოუკიდებლად და ანგარიშვალდებულია უშუალოდ აღმასრულებელი ხელისუფლების ან მისი მეთაურის წინაშე, ზოგ ქვეყანაში კი ექვემდებარება უშუალოდ პრეზიდენტს ან რომელიმე სამინისტროს.*

1 საქართველოს მთავრობის დადგენილება №448, „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ტ“ ქვეპუნქტის მიზნებისათვის სპეციალური სამსახურების ნუსხის განსაზღვრის თაობაზე, საკანონმდებლო მაცნე, 05/10/2017.

* თითოეული სამსახურის მარეგულირებელ კანონმდებლობაში განსაზღვრულია მათი კონტროლის მექანიზმები სხვადასხვა ოგანოს მიერ, როგორც პარლამენტის, ისე სასამართლო ხელისუფლებისა და პროკურატურის მხრიდან.

* იხ. ამავე სტატიის მე-3 თავი, საზღვარგარეთის ქვეყნების სპეცსამსახურების საკანონმდებლო და სტრუქტურული მიმოხილვა.

სახელმწიფოთა სპეცსამსახურების მიერ ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა სახელმწიფოს მმართველობითი აპარატის ინფორმაციული უზრუნველყოფის პირდაპირპროპორციულია. სპეცსამსახურები, ერთი მხრივ, არსებული და პოტენციური საგარეო და საშინაო საფრთხეების გამოვლენას, მათი გამომწვევი მიზეზების ანალიზს, განეიტრალების ზომების შემუშავებასა და თავიდან აცილებას ემსახურება, მეორე მხრივ, კი წარმოადგენს გამომწვევას ნებისმიერი დემოკრატიული სახელმწიფოსათვის, რადგან სწორედ ამ ორგანოებში ხდება სახელმწიფოს ძალაუფლების კონცენტრაცია და ყოველთვის არსებობს ძალაუფლების უზურპაციის საშიშროება, რაც თავისთავად წარმოადგენს საფრთხეს დემოკრატიული სახელმწიფოსათვის.²

დემოკრატიული სახელმწიფოს პრინციპები გულისხმობს, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის მომეტებული რისკის მქონე ორგანოების მიმართ არსებობდეს შესაბამისი კონტროლი, ყოველივე ეს კი, სპეცსამსახურების საქმიანობის ბუნებიდან გამომდინარე, წარმოშობს აუცილებლობას, მათზე განხორციელდეს ქმედითი კონტროლი ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა სათანადოდ დაცვის თვალსაზრისით.

სპეცსამსახურების საქმიანობაზე კონტროლის განმახორციელებელ ერთ-ერთ ეფექტურ ორგანოს წარმოადგენს პარლამენტი, ვინაიდან არ არსებობს სფერო, რომელიც არ კონტროლდება წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ და რომელსაც არ ეხება პარლამენტი, პირდაპირი თუ ირიბი გზებით. კონტროლის საკითხს კიდევ უფრო აქტუალურს ხდის სპეცსამსახურების საიდუმლოებისა და ფარულობის კომპონენტი. აქედან გამომდინარე, სპეც-

სამსახურების გაკონტოლების უზრუნველყოფაში პარლამენტი წარმოადგენს ძირითად ინსტიტუტს. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, იზრდება სპეცსამსახურების საქმიანობის საპარლამენტო კონტროლის უზრუნველყოფის საკითხის მნიშვნელობა.

1. საპარლამენტო კონტროლის ფორმები

სპეცსამსახურების საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად პრინციპს წარმოადგენს კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების განუხრელი დაცვა. აღნიშნულის უზრუნველყოფისათვის სათანადო გარანტიას ქმნის მათი საქმიანობის რეალური, ეფექტური კონტროლი როგორც სახელმწიფოს, ისე საზოგადოებრივი სტრუქტურების მხრიდან. სახელმწიფოს მმართველობის ფორმიდან გამომდინარე, სპეცსამსახურის საქმიანობის სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს სხვადასხვა ორგანო: პარლამენტი, პრეზიდენტი, მთავრობა, სასამართლო ორგანოები, პროკურატურა და ა.შ.

დემოკრატიულ სახელმწიფოებში სპეცსამსახურების საქმიანობის კონტროლის ფორმები ძირითადად ეფუძნება სპეცსამსახურების საქმიანობის გამჭვირვალობის პრინციპს. არსებობს საკითხები, რომლებიც შეზღუდულია კანონმდებლობით და რომელთა გახმაურებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს სახელმწიფო ეროვნულ უსაფრთხოებას, ცალკეულ მოქალაქეთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, თუმცა გასაიდუმლოებასა და გამჭვირვალობას შორის ბალანსის შენარჩუნება უსაფრთხოების სამსახურების საქმიანობის ეფექტიანობის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორია.

საერთაშორისო დონეზე შემუშავებულია სტანდარტები, რომლებიც ცნობილია ეროვნული უსაფრთხოებისა და ინფორმაციაზე უფლების შესახებ პრინციპების

2 ბორნი ჰ., ლეიფი ი., 2005. დაზვერვის ანგარიშვალდებულების დანერგვა: დაზვერვის სამსახურებზე ზედამხედველობის სამართლებრივის ტანდარტები და საუკეთესო პრაქტიკა, თავი 2: უშიშროებისა და დაზვერვის სამსახურებზე ზედამხედველობის საჭიროება. ოსლო, გვ.17-19.

სახელით (The Tshwane Principles)³ და ეხება უსაფრთხოების სამსახურების ზედამხედველობასა და გამჭვირვალობას, რომელთა თანახმადაც უსაფრთხოების სამსახურებში შიდა კანონქვემდებარე აქტების გამოყენება მკაცრად არის შეზღუდული და შიდა აქტები არ გამოიყენება ისეთი ღონისძიების განსახორციელებლად, რომლებიც ზღუდავს ადამიანის ძირითად უფლებებს.

სპეცსამსახურების საქმიანობის კონტროლის ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ მექანიზმად მიიჩნევა საპარლამენტო კონტროლი. არსებობს საპარლამენტო ზედამხედველობის რამდენიმე მექანიზმი, თუმცა გავრცელებული საერთაშორისო სტანდარტია უსაფრთხოების სამსახურის ზედამხედველობის მანდატის მინიჭება მუდმივმოქმედი საპარლამენტო კომიტეტისთვის.⁴ ზედამხედველობის განხორციელების მსგავსი პრაქტიკა დანერგილია ევროკავშირის ქვეყნების უმრავლესობაში.⁵

ევროპის ზოგიერთი ქვეყნის წარმომადგენლობით ორგანოში ფუნქციონირებს სპეცსამსახურების ზედამხედველობის სპეციალური კომიტეტი, ხოლო ნაწილში ზედამხედველობის ფუნქციას ასრულებს უფრო ფართო მანდატის მქონე ერთი კომიტეტი, რომელიც თავდაცვის და სამართალდამცავ უწყებებსაც ეხება. საპარლამენტო ზედამხედველობის მანდატი, შესაძლოა, თითოეულ ქვეყანაში განსხვავებული იყოს, რაც განპირობებულია მათი ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი მოწყობითა და მმართველობის ფორმით.

გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში ფუნქციონირებს საპარლამენტო ზედამხედველობის ერთ-ერთი ყველაზე დახვეწილი ფორმა. სპეციალიზებულ საპარლამენტო კომიტეტს – „საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფს“ აქვს გერმანიის ყველა სპეცსამსახურზე ზედამხედველობის მანდატი. „საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფის“ საქმიანობას არეგულირებს და მის კომპეტენციას განსაზღვრავს „კანონი ფედერალური სპეციალური სამსახურების საპარლამენტო კონტროლის შესახებ (Gesetz über die parlamentarische Kontrolle nachrichtendienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz – PKGrG).⁶

საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფის კომპეტენციაში შედის სპეცსამსახურების შიდა საქმიანობის შესწავლა და მათ მიერ ფარული ღონისძიებების განხორციელების კანონიერების კონტროლი.⁷ ჯგუფი განიხილავს უსაფრთხოების სამსახურების წინააღმდეგ შემოსულ ინდივიდუალურ საჩივრებსაც.

საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფს გააჩნია ფართო ზედამხედველობის საშუალებები და უფლებამოსილებები. ის იყენებს სტანდარტულ ზედამხედველობის ყველა საშუალებას (ანგარიშების წარდგენა, საკომიტეტო მოსმენები, შეკითხვა). საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფს როგორც უსაფრთხოების სამსახურების პოლიტიკის, ისე ოპერაციების შემოწმებისმანდატი მიანიჭა კანონმდებელმა.⁸ ამ ფუნქციების განსახორციელებლად მას ფედერალური მთავრობისგან და უსაფრთხოების სამსახურებისგან

3 The Global Principles on National Security and the Right to Information (The Tshwane Principles), <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/global-principles-national-security-10232013.pdf>, 12 June, 2013, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].
 4 Venice Commission, Democratic Oversight of the Security Services (2007) p.33, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)010-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)010-e), [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].
 5 Wills A., Vermeulen M., 2011. Parliamentary Oversight of Security and Intelligence Agencies in the European Union, Brussels, p.84-89, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201109/20110927ATT27674/20110927ATT27674EN.pdf>, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

6 Gesetz über die parlamentarische Kontrolle nachrichtendienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz – PKGrG), (Law on of the parliamentary control of Federal intelligence service) 29.07.2009, <http://www.gesetze-im-internet.de/pkgrg/BJNR234610009.html>, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].
 7 Surveillance by intelligence services: fundamental rights safeguards and remedies in the EU Volume I: Member States’ legal frameworks, European Union Agency for Fundamental Rights, 2017.
 8 ბორნი ჰ., ლეიფი ი., 2005, დაზვერვის ანგარიშვალდებულების დანერგვა: დაზვერვის სამსახურებზე ზედამხედველობის სამართლებრივი სტანდარტები და საუკეთესო პრაქტიკა, თავი 15: საპარლამენტო ზედამხედველობის ორგანოს მანდატი, ოსლო, გვ.86-90.

დოკუმენტებისა და ელექტრონული მასალის გამოთხოვის უფლებაც გააჩნია.⁹

უსაფრთხოების სამსახურების ყველა დეპარტამენტზე წვდომის პირობებში, ჯგუფის წარმომადგენლებს შეუძლიათ სპეციალური სამსახურების თანამშრომლების, სამთავრობო უწყებების წარმომადგენლების დაბარება ან მათგან წერილობით ინფორმაციის გამოთხოვა. მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში, სასამართლო და სხვა საჯარო უწყებები ვალდებული არიან, ოფიციალური დახმარება გაუწიონ ჯგუფს.

კანონი ავალდებულებს ფედერალურ მთავრობას, საპარლამენტო კონტროლის ჯგუფსაცნობოს გერმანიის საგარეო თუ შიდა უსაფრთხოების საკითხების მნიშვნელოვანი ცვლილებების შესახებ; სპეცსამსახურების უფლებამოსილებების ან მათ მარეგულირებელ კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ; იმ ცვლილებების შესახებ, რომლებიც გავლენას ახდენს როგორც სპეცსამსახურების, ისე ქვეყნის უსაფრთხოებაზე.¹⁰

გერმანიამ, საპარლამენტო ზედამხედველობის კიდევ უფრო გაძლიერების მიზნით, კანონში შეიტანა ცვლილებები და შექმნა საპარლამენტო წარმომადგენლის ინსტიტუტი,¹¹ რომელსაც აქვს ჯგუფის სახელით მოკვლევისა და ბიუჯეტის ხარჯვის შემოწმების უფლება. წარმომადგენელს შეუძლია ნდობის ჯგუფის (უსაფრთხოების სამსახურების საბიუჯეტო ზედამხედველობის სპეციალიზებული საპარლამენტო კომიტეტი) და G10 კომისიის

(ექსპერტთა ზედამხედველობის ორგანო)¹² ყველა შეხვედრაზე დასწრება, რაც ზედამხედველობის ორგანოებს შორის კოორდინაციის გაძლიერებასაც ემსახურება.¹³

განსხვავებულად რეგულირდება სპეცსამსახურების საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის საკითხები ხორვატიის რესპუბლიკაში, სადაც საპარლამენტო ზედამხედველობის განმახორციელებელ ორგანოს წარმომადგენს შიდა პოლიტიკისა და სახელმწიფო უსაფრთხოების საპარლამენტო კომიტეტი, თუმცა, გერმანიის ფედერაციისაგან განსხვავებით, ეს კომიტეტი უფრო ფართო მანდატით სარგებლობს, კერძოდ, ვრცელდება არა მარტო უსაფრთხოების სამსახურებზე, არამედ ყველა სამართალდამცავ უწყებაზე. კომიტეტის საქმიანობის წესს განსაზღვრავს და არეგულირებს „ხორვატიის რესპუბლიკის უსაფრთხოების და დაზვერვის სისტემის შესახებ კანონი“ (Act On The Security Intelligence System Of The Republic Of Croatia).¹⁴

კომიტეტის მანდატი მოიცავს სამსახურების საქმიანობის (მათ შორის ფარული და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებით ინფორმაციის მოპოვების) კანონიერების შემოწმებას, ფინანსურ ხარჯებზე ზედამხედველობასა და ომბუდსმენის ანგარიშის გადახედვას უსაფრთხოების სამსახურის საქმიანობის ნაწილში ადამიანის უფლებების დაცვის მდგომარეობის კუთხით.¹⁵ ამასთან, კომიტეტს აქვს უსაფრთხოების სამსახურის

9 Gesetz über die parlamentarische Kontrolle nachrichtendienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz – PKGrG), (Law of the parliamentary control of Federal intelligence service), § 5 Powers of the supervisory body, administrative assistance, <http://www.gesetze-im-internet.de/pkgrg/BJNR234610009.html>, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

10 Gesetz über die parlamentarische Kontrolle nachrichtendienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz – PKGrG), (Law of the parliamentary control of Federal intelligence service), § 4 Obligation of the Federal Government for information <http://www.gesetze-im-internet.de/pkgrg/BJNR234610009.html>, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

11 იქვე. Paragraph 5a, Permanent authorized representative, part 1.

12 Committees of the 18th electoral term, <https://www.bundestag.de/ausschuesse/ausschuesse18/gremien18/g10>, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

13 Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses, (Law of the limitation of postal and telecommunications secrecy) (Article 10 Law – G 10), Date of completion: 26.06.2001, http://www.gesetze-im-internet.de/g10_2001/BJNR125410001.html, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

14 Act On The Security Intelligence System Of The Republic Of Croatia, Reg. No: 71-05-03/1-06-2, Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, https://www.soa.hr/UserFiles/File/Zakon_o_sigurnosno-obavjestajnom_sustavu_RH_eng.pdf, [წვდომის თარიღი: 01.10.2018].

15 იქვე. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 105.

წინააღმდეგ ინდივიდუალური საჩივრების მიღების და განხილვის უფლება.

კომიტეტს გააჩნია მანდატი, მოითხოვოს სპეციალური ანგარიშების წარდგენა (ანგარიშები ფარული ღონისძიებების გამოყენების შესახებ), მოსმენების ჩატარება, სამსახურის ხელმძღვანელებისა და მოხელეების გამოძახება და სამსახურის ადმინისტრაციული შენობების დათვალიერება. კომიტეტს ასევე შეუძლია, ეროვნული უშიშროების საბჭოს დაავალოს სამსახურის ადმინისტრაციული შენობების დათვალიერება.¹⁶ კომიტეტის წევრებს აქვთ საიდუმლო ინფორმაციაზე წვდომა მას შემდეგ, რაც ისინი გაივლიან სპეციალურ შემოწმებას. ერთადერთი შეზღუდვა ინფორმაციაზე წვდომის კუთხით ეხება ინფორმაციას იმ პირების შესახებ, რომლებიც სპეცსამსახურებთან თანამშრომლობენ, აგრეთვე – ინფორმაციას, რომელიც უცხო ქვეყნის სადაზვერვო სამსახურებისგან არის მიღებული.¹⁷

კომიტეტი შედგება 13 წევრისგან, რომლებიც აირჩვიან სახელმწიფო უსაფრთხოების საკითხებით დაინტერესებული პარლამენტის წევრებისგან, საპარლამენტო კომიტეტების წევრების არჩევის ზოგადი წესების შესაბამისად. კანონის თანახმად, კომიტეტს ყოველთვის ყველაზე დიდი ოპოზიციური პარტიის წარმომადგენელი თავმჯდომარეობს,¹⁸ რაც პარლამენტის მიერ სპეცსამსახურების კონტროლის მხრივ საუკეთესო პრაქტიკის მაგალითია დემოკრატიული სახელმწიფოებისათვის.

2. სპეცსამსახურების საქმიანობის სფეროები და ძირითადი მიმართულებები

სახელმწიფოს წარმოშობის დღიდან მისი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად

16 იქვე. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 104-105.
17 იქვე. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 105, part 3.
18 იქვე. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 104, 1-st part.

იქმნება სტრუქტურები და ორგანოები. სახელმწიფოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მნიშვნელოვან სტრუქტურებს წარმოადგენენ შინაგან საქმეთა, სახელმწიფო უსაფრთხოების, დაზვერვისა და სხვა სახელმწიფო უსაფრთხოების უზრუნველყოფელი ორგანოები.

სადაზვერვო საქმიანობა მისი განმახორციელებელი სახელმწიფო ინტერესებისათვის სამიზნე სამხელმწიფო შესახებ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შეკრების მიზნით ხორციელდება,¹⁹ რათა სახელმწიფო მმართველობით აპარატს ქვეყნის შიგნით და საერთაშორისო არენაზე, კონკრეტულ სემინტებზე გაუადვილდეს სწორი, საკუთარი სახელმწიფო ინტერესების სასარგებლო პოლიტიკური, ეკონომიკური, ეკოლოგიური, სამეცნიერო-ტექნიკური და სხვა ხასიათის გადაწყვეტილებების მიღება.²⁰

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სპეცსამსახურები სადაზვერვო საქმიანობას ახორციელებენ მათი სახელმწიფო იმ პოლიტიკის შესაბამისად, რომელსაც ისინი ატარებენ ამა თუ იმ სახელმწიფოს მიმართ.

სპეცსამსახურების მიზნები, საქმიანობის სფერო და ამოცანები განისაზღვრება სახელმწიფოს პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, გეოსტრატეგიული და სხვა უამრავი ფაქტორით (ენერგომატარებლებისა თუ ტვირთების საერთაშორისო სატრანზიტო ფუნქცია, ქვეყანაში არსებული კონფლიქტები და ოკუპირებული ტერიტორიები, სეპარატისტული განწყობები, ეთნიკურ-რელიგიური შუღლი, სახელმწიფოთა პოლიტიკური კურსი, სამხედრო ბლოკების წევრობა და ა.შ.).²¹

19 კაპანაძე ვ., სურმავა გ., გეგელაშვილი მ., ბაბუციძე ნ., ბაზლაძე დ., მიხელიძე ვ., ნარიშანიძე ი., ცინცაძე ა., 2013. სადაზვერვო ტერმინების განმარტებითი ლექსიკონი, მეორე გამოცემა ცვლილებებით და დამატებებით, თბილისი, გვ.59.
20 საქართველოს კანონი „სადაზვერვო საქმიანობის შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 12983, 27/04/2010.
21 საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ანგარიში 01.01.2017-31.12.2017 №., <https://ssg.gov.ge/page/info/reports>, [წვდომის თარიღი: 29.09.2018].

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სპაცსამსახურები მოქმედებენ მათი სახელმწიფოს მიერ დასახული იმ ამოცანების შესაბამისად, რომლებიც ემსახურება სახელმწიფოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სტრატეგიული მიზნების მიღწევას. შესაბამისად, მათი საქმიანობის სფეროები ეროვნული უსაფრთხოების სხვადასხვა სეგმენტს მოიცავს, ესენია: პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, სამხედრო-პოლიტიკური, ინფორმაციული და ეკოლოგიური სფეროები.

სპეცსამსახურების მიერ მათთვის საჭირო ინფორმაციის მოპოვება როგორც ლეგალური, ისე არალეგალური სადაზვერვო პოზიციებიდან არის შესაძლებელი,²² შესაბამისად, სადაზვერვო ინფორმაციის მიღება ღია და დახურული წყაროების გამოყენებით შეიძლება, რომელთა დამუშავებისა და ანალიზის, საფრთხეების გამოკვეთისა და სათანადო რეაგირების პროცესები უწყვეტად უნდა მიმდინარეობდეს.²³

სპეცსამსახურების სადაზვერვო ინფორმაციის მოპოვებისათვის იყენებენ როგორც დიპლომატიურ საფარს,²⁴ ისე არასამთავრობო ორგანიზაციებს, პოლიტიკურ პარტიებს, სამეცნიერო წრეებს, მასმედიის წევრებს, საზოგადოებაში გავლენიან პირებს და ა.შ.

ეროვნული უსაფრთხოების დაცვის კუთხით სპეცსამსახურების საქმიანობის ერთ-ერთი მიმართულებაა „ჰიბრიდული ომის“ წინააღმდეგ ბრძოლა, რომლის მთავარ შემადგენელ ელემენტებს

იდეოლოგიური, ეკონომიკურ-დივერსიული, ინფორმაციულ-პროპაგანდისტული და კიბერომი წარმოადგენს,²⁵ რაც სახელმწიფოს ეროვნული უსაფრთხოების სეგმენტების დაზიანებას ისახავს მიზნად.

დღესდღეობით მსოფლიოში ჰიბრიდული ომის ერთ-ერთ მთავარ და ძირითად ელემენტად განიხილება სწორედ კიბერსივრცეიდან მომდინარე ისეთი საფრთხეები,²⁶ როგორებიცაა: კიბერტერორიზმი, კიბერომი და სხვადასხვა სახის კიბერდანაშაული, რამაც შესაძლოა სერიოზული საფრთხის წინაშე დააყენოს სახელმწიფოს სტრატეგიული ინტერესები და დააზიანოს ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სპეცსამსახურების საქმიანობის მიმართულებებს წარმოადგენს საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და მართლწესრიგის დაცვა, უცხო ქვეყნის შეიარაღებული ძალებისგან მომდინარე საფრთხეების, ქვეყნის ტერიტორიაზე სახელმწიფო ინტერესების წინააღმდეგ მოქმედი უცხო ქვეყნების სპეცსამსახურების საქმიანობის, კორუფციისა და სამოხელეო დანაშაულიდან მომდინარე საფრთხეების გამოვლენა, განეიტრალება და აღკვეთა, აგრეთვე, საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლა, ჰიბრიდული და კიბერომის საფრთხეების, ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული მასალების გავრცელების საფრთხეების აღკვეთა.

22 საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ანგარიში, კონტრდაზვერვითი საქმიანობა, 01.01.2016-31.12.2016, <https://sbg.gov.ge/page/info/reports>, [წვდომის თარიღი: 04.10.2018].

23 ღირსიაშვილი ლ., ნატროშვილი გ., აფრასიძე დ., ეთერია ე., ნადარაია ო., გველესიანი თ., თარაშვილი ნ., 2003. არასამთავრობო ორგანიზაცია „პოლიტიკური კვლევების ცენტრი“ უერთალი „ახალი აზრი“, ზოგიერთი მოსაზრება საქართველოს სპეცსამსახურების რეფორმის შესახებ, ქ.თბილისი.

24 საქართველოს მთავრობის დადგენილება №380, საზღვარგარეთ საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობებში საქართველოს დაზვერვის სამსახურის ოფიციალური წარმომადგენლების შესახებ, საკანონმდებლო მაცნე, 1380, 11/06/2014.

25 Lindley-French J., NDC Conference Report, NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats, NATO Defence Collage, Rome, 29-30 april, 2015 <<https://centrostudistrategicicarlodocristoforis.files.wordpress.com/2015/05/jlf-nato-conference-report-190515.pdf>>, [წვდომისთარიღი: 29.09.2018].

26 Hunter E., Pernik P., 2015, The Challenges of Hybrid Warfare, International Centre for Defence and Security Toom-Rüütli 12-6, 10130 Tallinn, Estonia, p. 3.

3. საზღვარგარეთის ქვეყნების სპეცსამსახურების საკანონმდებლო და სტრუქტურული მიმოხილვა

3.1. იტალიის რესპუბლიკის უსაფრთხოების სამსახური

იტალიის უსაფრთხოების სამსახურის საქმიანობა და სტატუსი განსაზღვრულია კანონით „რესპუბლიკის უსაფრთხოების სისტემის შესახებ.“²⁷ ამ კანონით სადაზვერვო საქმიანობის ძირითად მიზანს იტალიის დამოუკიდებლობის, მთლიანობისა და უსაფრთხოების (პოლიტიკური, სამხედრო, ეკონომიკური, სამეცნიერო, ინდუსტრიული და ეროვნული ინტერესების) დაცვის ორგანიზება წარმოადგენს, რათა თავიდან იქნას აცილებული მომდინარე საგარეო საფრთხეები.

იტალიის უსაფრთხოების სამსახურების რეფორმა განხორციელდა 2007 წელს და ამჟამად იტალიის უსაფრთხოების სამსახურების სტატუსსა და ფუნქციებს არეგულირებს 2007 წლის 3 აგვისტოს მიღებული „კანონი რესპუბლიკის უსაფრთხოების სისტემის შესახებ“ (Law No.124/08/03/2007 Intelligence System for the Security of the Republic), რომელიც განსაზღვრავს იტალიის უსაფრთხოების სამსახურის სტრუქტურას, რაც მოიცავს შემდეგ ორგანოებს:²⁸

1. რესპუბლიკის უშიშროების კომიტეტი (Committee for the Security of the Republic-CISR);
2. საინფორმაციო უსაფრთხოების სამსახური (Security Intelligence Department);
3. საგარეო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახური (External Security and Intelligence Agency);
4. საშინაო უსაფრთხოებისა და და-

ზვერვის სამსახური, იგივე კონტრდაზვერვა (The Internal Security and Intelligence Agency).²⁹

როგორც საგარეო, ისე საშინაო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურები (კონტრდაზვერვა) ექვემდებარება და ანგარიშვალდებულია პრემიერ-მინისტრის წინაშე. ისინი რეგულარულად აწვდიან ინფორმაციას ქვეყნის თავდაცვის, საგარეო საქმეთა და შინაგან საქმეთა მინისტრებს მათ სფეროებში მიმდინარე მოვლენებზე.

პრემიერ-მინისტრთან შექმნილია რესპუბლიკის უსაფრთხოების სამინისტროთაშორისი კომიტეტი, რომელიც მის სათათბირო ორგანოს წარმოადგენს. კომიტეტთან შეთანხმებით განისაზღვრება ქვეყნის უსაფრთხოების პოლიტიკის ძირითადი მიზნები და მიმართულებები. კომიტეტი განსაზღვრავს საინფორმაციო უსაფრთხოების დეპარტამენტისა და უსაფრთხოების სამსახურების ბიუჯეტის ოდენობას.

კომიტეტის შემადგენლობაში შედიან: პრემიერ-მინისტრი (თავმჯდომარე), პირი, რომელსაც გადაეცა უფლებამოსილება (The Delegated Authority), საგარეო საქმეთა მინისტრი, შინაგან საქმეთა მინისტრი, თავდაცვის მინისტრი, იუსტიციის მინისტრი, ფინანსთა და ეკონომიკის მინისტრები.

„რესპუბლიკის უსაფრთხოების სისტემის შესახებ“ კანონის მე-4 თავით განსაზღვრულია იტალიის უსაფრთხოების სამსახურის საპარლამენტო კონტროლის მექანიზმები, საპარლამენტო კონტროლის ფორმები, უფლებამოსილების ფარგლები და სამსახურის მიერ ყოველწლიური ანგარიშის წარდგენის ვალდებულება.³⁰

იტალიის უსაფრთხოების სამსახური

27 Sistema Di Informazione Per la Sicurezza Della Repubblica, Law No. 124 of 3 August 2007, Section 6-7, http://www.sicurezza nazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Art_6, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

28 Sistema Di Informazione Per la Sicurezza Della Repubblica- Law No. 124/2007, Chapter I, Structure of the Intelligence System for the Security of the Republic, http://www.sicurezza nazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Art_4, [წვდომის თარიღი: 29.09.2018].

29 Sistema Di Informazione Per la Sicurezza Della Repubblica- Law No. 124/2007, <http://www.sicurezza nazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

30 Sistema Di Informazione Per la Sicurezza Della Repubblica- Law No. 124/2007, Chapter IV, Parliamentary Oversight, http://www.sicurezza nazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Chapter_IV, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

მუშაობს შემდეგი მიმართულებებით:³¹ ჩრდილოეთ აფრიკა, ახლო აღმოსავლეთი და არაბეთის ნახევარკუნძული, ბალკანეთი, ცენტრალური აზია, ლათინური ამერიკა.

3.2 შვეიცარიის კონფედერაციის თავდაცვის, სამოქალაქო უსაფრთხოებისა და სპორტის ფედერალური დეპარტამენტი

შვეიცარიას, რომელიც ნეიტრალური სახელმწიფოა 1815 წლიდან და არ მონაწილეობს არც ერთ ომში, გააჩნია თავისი სპეცსამსახურები, რომლებიც საკუთარი სახელმწიფოს უსაფრთხოებასა და მის წინააღმდეგ მიმართულ საშინაო თუ საგარეო საფრთხეების არიდებას უზრუნველყოფენ.

დაზვერვის ფედერალური სამსახური (The Federal Intelligence Service, FIS)³² შვეიცარიის დაზვერვის სპეციალური სამსახურია, რომელიც აგროვებს, აანალიზებს და სათანადოდ რეაგირებს იმ ქმედებებზე, რომლებიც დამაზიანებლად მოქმედებენ ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, თავდაცვით სფეროებზე. ეს სამსახური ებრძვის ტერორიზმს, ექსტრემიზმს, კიბერდანაშაულს და ავლენს უცხო სახელმწიფოების სპეცსამსახურების თანამშრომლებს, რომლებიც სადაზვერვო საქმიანობას ეწევიან შვეიცარიის წინააღმდეგ.

დაზვერვის ფედერალური სამსახური³³ ერთ-ერთია შვეიცარიის უსაფრთხოების უზრუნველყოფელი ექვსი სამსახურიდან, რომელიც ეწევა სადაზვერვო და კონტრსადაზვერვო საქმიანობას. იგი შედის თავდაცვის, სამოქალაქო უსაფრთხოებისა

და სპორტის ფედერალური დეპარტამენტის (Federal Department of Defence Civil Protection and Sport) შემადგენლობაში, რომელშიც კიდევ ხუთი სამსახურია გაერთიანებული: 1) გენერალური სამდივნო (General Secretariat), 2) სპორტი (Sport), 3) შესყიდვებისა და ტექნოლოგიების ხარისხის უზრუნველყოფის დეპარტამენტი (Defence Procurement, armasuisse), 4) ეროვნული ტოპოგრაფია (national topography), 5) სამოქალაქო თავდაცვა და სპორტი (Civil Protection and Sports). აღნიშნული სამსახურები უზრუნველყოფენ შვეიცარიის უსაფრთხოებას ყველა დარგში. მათი მუშაობის მნიშვნელოვანი პრინციპია ურთიერთკოორდინაცია და ინფორმაციის გაცვლა, რაც მათზე დაკისრებული ამოცანების შესრულების გაადვილების საფუძველია.

დაზვერვის ფედერალური სამსახურის საქმიანობას, სტრუქტურასა და სტატუსს არეგულირებს 2008 წლის 3 ოქტომბრის „ფედერალური კანონი სამოქალაქო დაზვერვის სამსახურის უფლებამოსილების შესახებ“ (Federal Law on the responsibilities in the field of civilian intelligence service).³⁴ კანონი უზრუნველყოფს სადაზვერვო საქმიანობას ქვეყნებში, რომლებიც საფრთხეს წარმოადგენენ შვეიცარიისთვის, ხოლო 1997 წლის 21 მარტის „ფედერალური კანონი საშინაო უსაფრთხოების ღონისძიებების განსაზღვრის შესახებ“ (Federal Act on Measures to Safeguard Internal Security)³⁵ განსაზღვრავს შვეიცარიის კონტრდაზვერვის სამსახურის უფლებამოსილებას, მოიძიოს, გამოავლინოს და აღკვეთოს უცხო ქვეყნების სპეცსამსახურების დამაზიანებელი საქმიანობა ქვეყნის შიგნით.

ფედერალური დაზვერვის სამსახურზე ვრცელდება როგორც საპარლამენტო,

31 Dr. Joshua Rovner, NATO Intelligence Sharing in the 21st Century, Columbia School of International and Public Affairs Capstone Research Project, Spring 2013, https://sipa.columbia.edu/sites/default/files/AY13_USDI_FinalReport.pdf; p.28, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

32 The Federal Intelligence Service FIS, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

33 Federal Department of Defence Civil Protection and Sport, <http://www.vbs.admin.ch/internet/vbs/en/home.html>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

34 Federal Law on the responsibilities in the field of civilian intelligence service, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018];

35 Federal Act "on Measures to Safeguard Internal Security", <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19970117/index.html>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

ისე სახელისუფლებო კონტროლი.³⁶ პარლამენტში შექმნილია ორი ჯგუფი, რომელთაგან ერთი აკონტროლებს დაზვერვის სამსახურის საქმიანობასა და კანონიერებას, ხოლო მეორე, ფინანსური აუდიტის სამსახური, ყოველწლიურად ამოწმებს სპეცსამსახურების მიერ გაწეულ ხარჯებს.

დაზვერვის სამსახურს ხელმძღვანელობს დირექტორი, რომლის წინაშეც ანგარიშგაღებულია სამსახურის ყველა დანაყოფი. იგი ყოველწლიურად ანაგრიშს წარუდგენს პარლამენტს დაზვერვის სამსახურის გამოწვევებზე, მსოფლიოში მიმდინარე გლობალურ პრობლემებსა და სამსახურის საქმიანობაზე.³⁷

დირექტორის დაქვემდებარებაშია დაზვერვის სამსახურის აპარატი, მართვისა და კოორდინაციის საბჭო (Steering/Situation), ინფორმაციის შემგროვებელი დეპარტამენტი (The Collection directorate), ანალიზის დეპარტამენტი (Analysis), ინფორმაციული უზრუნველყოფის სამსახური (Information Management), ოპერაციების მართვისა და მხარდაჭერის ცენტრი (Command and Mission Support).

შვეიცარიის ფედერალური დაზვერვის სამსახურის რეგიონალური საქმიანობის ობიექტები არიან:³⁸ ამერიკის შეერთებული შტატები, ევროპა, ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთ აფრიკა, რუსეთი და შუა აზია.

4. საქართველოში უსაფრთხოების საქმეებზე საპარლამენტო ზედამხედველობა

უსაფრთხოების სექტორი, ფართო მნიშვნელობით, შედგება ყველა იმ ინსტიტუტისა და უწყებისგან, რომლებიც უზრუნველყოფენ სახელმწიფოსა და მისი მოსახლეობის უსაფრთხოებას.³⁹ შესაბამისად, ქვეყანაში უსაფრთხოების სექტორისა და მასში შემავალი ორგანოების განსასაზღვრად გასათვალისწინებელია ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების, თავდაცვისა და ქვეყნის უსაფრთხოების წინაშე მდგარი პრობლემებისა და ამოცანების უზრუნველყოფის პროცესში მონაწილე უწყებები.

უსაფრთხოების სექტორზე ზედამხედველობა გულისხმობს სახელმწიფოს შეიარაღებულ და უსაფრთხოების ძალებზე ზედამხედველობას (შეიარაღებული ძალები, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, დაზვერვის სამსახურები, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური და ა.შ.).

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად,⁴⁰ საქართველოს პარლამენტი ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოა, რომლის ძირითად ფუნქციას, საკანონმდებლო საქმიანობისა და ქვეყნის საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრასთან ერთად, წარმოადგენს მთავრობის საქმიანობის კონტროლი.

საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის მეორე კარით განსაზღვრულია საქართველოს პარლამენტის საკონტროლო ფუნქციები,⁴¹ რომელშიც გაწერილია საპარლამენტო კონტროლის

36 Federal Law on Responsibilities in the Field of Civil Intelligence, Section 6: Parliamentary Control and Administrative Control, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html#id-1> [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].
37 Annual FIS Report, Situation Report 2015 of the Federal Intelligence Service FIS, 04.05.2015, <https://www.vbs.admin.ch/en/ddps/organisation/administrative-units/intelligence-service.html#ui-tab-896>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].
38 Annual FIS Report, Situation Report 2015 of the Federal Intelligence Service FIS, <https://www.vbs.admin.ch/en/ddps/organisation/administrative-units/intelligence-service.html#ui-tab-680>, [წვდომის თარიღი: 27.09.2018].

39 Edmonds M., 1988. Armed Services and Society, Leicester University Press, p.123.
40 საქართველოს კონსტიტუცია, თავი მესამე, საქართველოს პარლამენტი, 48-ე მუხლი, საკანონმდებლო მაცნე, 1786, 24/08/1995.
41 საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, კარი VIII. საქართველოს პარლამენტის საკონტროლო ფუნქციები, თავი XXXIX. საპარლამენტო კონტროლის ფორმები, საკანონმდებლო მაცნე, 16533-ის, 22/06/2012.

ფორმები, პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების, თანამდებობის პირთა საქმიანობის კონტროლის საშუალებები, პარლამენტის მიერ მიღებული და აღმასრულებელი ხელისუფლების ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლის ვალდებულება და პარლამენტის მიერ დამოუკიდებელ ორგანოთა მიერ წარმოდგენილი ანგარიშების განხილვა, კანონით გათვალისწინებული სხვა ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მოხსენებებისა და ინფორმაციის განხილვის ფორმები.

საქართველოს მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტი თავისი უფლებამოსილების ვადით ქმნის კომიტეტებს.⁴² კომიტეტის პარლამენტის სახე-დამხედველო ფუნქცია მოიაზრებს აღმასრულებელი ხელისუფლების იმ ორგანოთა კონტროლს, რომლებიც შედიან კომიტეტის გამგებლობის სფეროში. საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოს მიერ სახელმწიფო უსაფრთხოების სექტორის კონტროლის უმთავრესი ინსტრუმენტი თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტი და მასთან შექმნილი ნდობის ჯგუფი.⁴³

სახელმწიფო უსაფრთხოების სისტემაზე ზედამხედველობისათვის პარლამენტი იყენებს კონტროლის ძირითად მექანიზმებს: პარლამენტის წევრის კითხვა/შეკითხვა, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის დანიშვნა და უფლებამოსილების შეწყვეტა, მისი დაბარება ფრაქციის, კომიტეტისა და პლენარულ სხდომაზე, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ანგარიშის განხილვა, საჯარო სახსრების ხარჯვის კონტროლი⁴⁴ და ა.შ.

42 საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, კარი II. პარლამენტის სუბიექტები და მათი უფლებამოსილებანი, თავი V. პარლამენტის კომიტეტები, 29-ე მუხლი, საკანონმდებლო მაცნე, 16533-ს, 22/06/2012.

43 საქართველოს კანონი „ნდობის ჯგუფის“ შესახებ, საქართველოს პარლამენტი, საკანონმდებლო მაცნე, 11270, 04/03/1998.

44 იქვე, საქართველოს კანონი „ნდობის ჯგუფის“ შესახებ, მე-6 მუხლი, საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო ნდობის ჯგუფს წარუდგენს ინფორმაციას განსახორციელებელი საიდუმლო სახელმწიფო

საქართველოში, ისევე როგორც ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში, უსაფრთხოების სამსახურების ზედამხედველობაზე ერთი საპარლამენტო კომიტეტი პასუხისმგებელი.⁴⁵ საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის მანდატი საკმაოდ ფართოა და იგი, უსაფრთხოებასთან ერთად, მოიცავს ქვეყნის თავდაცვისა და დაზვერვის სფეროებს.⁴⁶

საერთაშორისო პრაქტიკის თანახმად, კომიტეტები, რომლებიც უსაფრთხოების სექტორს აკონტროლებენ, აღჭურვილნი არიან ზედამხედველობის სპეციალური მექანიზმებით. უსაფრთხოების სამსახურების პოლიტიკაზე, ადმინისტრაციასა და ფინანსებზე ზედამხედველობის საერთო მანდატთან ერთად, ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანაში კომიტეტს დამატებით აქვს დასრულებული/მიმდინარე სპეცოპერაციების ზედამხედველობის უფლებამოსილება.

საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების სპეციალური პროგრამებისა და საიდუმლო საქმიანობის საბიუჯეტო კონტროლის მიზნით, თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტში იქმნება პარლამენტის ნდობის ჯგუფი, რომლის საქმიანობაც განისაზღვრება „კანონით ნდობის ჯგუფის შესახებ“. კანონის თანახმად, ნდობის ჯგუფი შედგება ხუთი წევრისაგან. მისი შემადგენლობა განისაზღვრება შესაბამისი კანონით.⁴⁷

შესყიდვის შესახებ, თუ შესასყიდი საქონლის ან მომსახურების სავარაუდო ღირებულება აღემატება 2 000 000 (ორ მილიონ) ლარს, ხოლო შესასყიდი სამშენებლო სამუშაოს სავარაუდო ღირებულება – 4 000 000 (ოთხ მილიონ) ლარს.

45 საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, კარი VIII. საქართველოს პარლამენტის საკონტროლო ფუნქციები, თავი XXXIX. საპარლამენტო კონტროლის ფორმები, 229⁶-ე მუხლი, საკანონმდებლო მაცნე, 16533-ს, 22/06/2012.

46 საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის დებულება, თავი II, კომიტეტის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები და უფლებამოსილებები, მე-2 მუხლი, საქართველოს პარლამენტი, <http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/50984/8>, [წვდომის თარიღი: 05.10.2018].

47 საქართველოს კანონი „ნდობის ჯგუფის შესახებ“, მუხლი 1, საქართველოს პარლამენტი, საკანონ-

ნდობის ჯგუფი უფლებამოსილია, მოისმინოს სსიპ საქართველოს ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტოს საქმიანობის ყოველწლიური სტატისტიკური და განზოგადებული ანგარიში;⁴⁸ მიიღოს გადაწყვეტილება სსიპ საქართველოს ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტოს საქმიანობის შემონიშნების შესახებ და შეამოწმოს იგი წელიწადში არაუმეტეს ორჯერ.

საკმაოდ ფართო მანდატის მიუხედავად, საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტს უსაფრთხოების სექტორის მიმართ გააჩნია ზოგადი ხასიათის უფლებამოსილებები. თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტს კანონი არ ანიჭებს უსაფრთხოების სამსახურის მიმართ კონტროლის მიზნით სპეციალური მექანიზმების გამოყენების უფლებას (ზედამხედველობა ინფორმაციის მოპოვების ღონისძიებებზე, ფარულ ღონისძიებებზე, უსაფრთხოების სამსახურში პერსონალურ მონაცემთა დაცვა და ა.შ.).⁴⁹ მას კონტროლის იგივე მექანიზმების გამოყენებას შეუძლია, რაც პარლამენტის სხვა კომიტეტებს (სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის სხდომაზე დაბარება, ანგარიშის მოსმენა და ა.შ.).

ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების კომისარი ყურადღებას ამახვილებს სწორედ ინფორმაციაზე წვდომის მნიშვნელობაზე მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ, რომლის თანახმადაც, „უსაფრთხოების სამსახურებზე ზედამხედველობის ფუნქციის მქონე ნებისმიერ ორგანოს უნდა ჰქონდეს წვდომა ყველა იმ ინფორმაციაზე, რომელიც მათი მანდატის განხორციელების შესაბამისია, ინფორმაციის გასაიდუმლოების ხარისხის მიუხედავად“.⁴⁹ ნდობის ჯგუფი ერთადერთი

საპარლამენტო სტრუქტურაა, რომელსაც გააჩნია საიდუმლო ინფორმაციაზე დაშვება, რაც მნიშვნელოვანი ფაქტორია უსაფრთხოების სამსახურზე ზედამხედველობისათვის. თუმცა ნდობის ჯგუფის მანდატი ვერ უზრუნველყოფს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის სრულფასოვან კონტროლს, რადგან მხოლოდ საიდუმლო საქმიანობის საბიუჯეტო კონტროლით შემოიფარგლება.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში საკანონდებლო ჩარჩო, შეზღუდული მანდატი და მაკონტროლებლის ინფორმაციასთან წვდომის ხარისხი არ ქმნის ეფექტური ზედამხედველობის განხორციელების წინაპირობას უსაფრთხოების სექტორზე, როგორც ეს ევროპის მრავალ ქვეყანაშია დამკვიდრებული.

დასკვნა

ნაშრომში მოყვანილი ფაქტების, მაგალითებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის განხილვისა და გაანალიზების შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფოში სპეცსამსახურების საქმიანობაზე ეფექტური საპარლამენტო კონტროლის განხორციელება ქვეყანაში დემოკრატიის ხარისხის პირდაპირპროპორციულია.

სპეცსამსახურის საქმიანობის გასაიდუმლოებასა და გამჭვირვალობას შორის ბალანსის შენარჩუნება მნიშვნელოვანია როგორც სამსახურის ეფექტური საქმიანობის, ასევე უსაფრთხოების სამსახურზე ეფექტური ზედამხედველობის განხორციელებისათვის, თუმცა სპეცსამსახურების საქმიანობის სრული გამჭვირვალობა საფრთხეს შეუქმნის სახელმწიფოს ეროვნულ უსაფრთხოებას, შესაბამისად, უნდა არსებობდეს ზღვარი ინფორმაციის საიდუმლოებასა და საჭარო

48 მდებლო მაცნე, 11270, 04/03/1998. იქვე, მე-6¹ მუხლი.
 * იხ. ამავე სტატიის I თავი, საპარლამენტო კონტროლის ფორმები: ხორვატიაში, შიდა პოლიტიკის და სახელმწიფო უსაფრთხოების საპარლამენტო კომიტეტს აქვს ანგარიშების მოთხოვნის მანდატი სპეცსამსახურების მიერ ფარული ღონისძიებების გამოყენების თაობაზე.
 49 Council of Europe, Democratic and Effective Oversight of

National Security Services, (2015), p. 13, <https://rm.coe.int/democratic-and-effective-oversight-of-national-security-services-issue/16806daadb>, [წვდომის თარიღი: 05.10.2018].

ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას შორის. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საპარლამენტო კონტროლის მექანიზმები ყოველ კონკრეტულ ქვეყნაში თავისებურია. სწორედ მათი სათანადო განხილვა იძლევა შესაძლებლობას, მოხდეს სრულ-

ყოფილი ანალიზი და შესწავლა სახელმწიფოს უსაფრთხოების სექტორისა და საკანონმდებლო ხელისუფლების ურთიერთდამოკიდებულების, პარლამენტის საზედამხედველო ფუნქციის გამოკვეთისა და მისი სხვა მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური თავისებურებების თვალსაზრისით.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის“ დამტკიცების შესახებ, საკანონმდებლო მაცნე, 15589-რს, 23/12/2011.
2. საქართველოს კანონი „ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 13126-ილ, 04/03/2015.
3. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება №500, „საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოსთან არსებული ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიული დოკუმენტების შემუშავების მაკოორდინირებელი მუდმივმოქმედი საუნყებათა შორის კომისიის შექმნისა და მისი დებულების დამტკიცების შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 1500, 16/10/2008.
4. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №337, „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 1337, 13/12/2013.
5. საქართველოს კანონი „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 13921-რს, 08/07/2015.
6. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №584, „სახელმწიფო უსაფრთხოებისათვის მაღალი რისკის მქონე სუბიექტების ნუსხის დამტკიცების შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 1584, 18/11/2015.
7. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №385, „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის დებულების დამტკიცების შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 1385, 30/07/2015.
8. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №175, „საქართველოს დაზვერვის სამსახურის დებულების დამტკიცების შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 1175, 9/02/2014.
9. საქართველოს კანონი „საქართველოს დაზვერვის სამსახურის შესახებ“, საკანონმდებლო მაცნე, 12984, 27/04/2010.
10. სიხარულიძე ვ., 2015. უსაფრთხოების სექტორის რეფორმა საქართველოში, საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, პუბლიკაცია დაიბეჭდა თურქეთის თანამშრომლობისა და კოორდინაციის სააგენტოს ფინანსური მხარდაჭერით.
11. საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტი, სამოქმედო გეგმა 2017-2018.
12. ავტორთა კოლექტივი, 2005, კონსტიტუციური სამართლის

- სახელმძღვანელო, საკონსტიტუციო პრობლემათა სტრატეგიული კვლევის ცენტრი, თბილისი.
13. ცუხიშვილი ნ., ჭარელი ს., 2017. საპარლამენტო საქმიანობის ანგარიში საკანონმდებლო და საზედამხებველო საქმიანობის შეფასება. საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბილისი.
 14. ბორნი ჰ., ლეიფი ი., 2005. დაზვერვის ანგარიშვალდებულების დანერგვა: დაზვერვის სამსახურებზე ზედამხედველობის სამართლებრივი სტანდარტები და საუკეთესო პრაქტიკა, ოსლო.
 15. ბორნი ჰ., საპარლამენტო კონტროლი უსაფრთხოების სექტორზე: პრინციპები, მექანიზმები და პრაქტიკა. ჟენევა, 2003.
 16. ფუიორი თ., 2013. უსაფრთხოების სექტორის მართვის საპარლამენტო უფლებამოსილებები. ჟენევა.
 17. საჯაია ლ., ტატანაშვილი თ., თოფურია გ., 2018. საპარლამენტო კონტროლის გაძლიერება საქართველოში, USAID „დემოკრატიული მმართველობის ინიციატივა (GGI) საქართველოში“, თბილისი.
 18. საჯაია ლ., ვერძეული ს., 2018. უსაფრთხოების სამსახურის რეფორმა საქართველოში-შედეგები და გამოწვევები. თბილისი.
 19. შირკოლკი ნ., 2018. უსაფრთხოების სამსახურის მართვისა და ზედამხედველობის საერთაშორისო სტანდარტები და საუკეთესო პრაქტიკები, შეიარაღებული ძალების დემოკრატიული კონტროლის ჟენევის ცენტრი. თბილისი.
 20. მენაბდე ვ., 2017. ოცი წელი საპარლამენტო კონტროლის გარეშე, ფონდი „ღია საზოგადოება – საქართველო“. თბილისი.
 21. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Annual Report 2015.
 22. Assembly Support Initiative, Parliamentary oversight of the Security Sector, Framing a sustainable Security architecture, 2006, 123.
 23. Born H., 2003, Parliamentary oversight of the security sector: Principles, mechanisms and practices, Geneva.
 24. Bentinck M., 2013. Office For Promotion Of Parliamentary Ddemocracy, Parliamentary oversight of the security sector, European Parliament – OPPD.
 25. Cole E., Fluri P., Lunn S., 2015. Oversight and Guidance: Parliaments and Security Sector Governance, Center for security, development and the rule of law, Published by DCAF. Geneva.

PARLIAMENTARY CONTROL MECHANISMS OVER THE ACTIVITIES OF THE STATE SPECIAL SERVICES

Ilia Khutsishvili

*LEPL – Academy of the Ministry of Internal Affairs
of Georgia – Master’s Academic Degree of Law,
Ministry of Internal Affairs of Georgia, Inspector
of Especially Important Cases,
PhD Candidate, Faculty of law of New Vision University*

KEYWORDS: Parliament, Special services, Oversight

RESUME

State special services are responsible for protecting the state from internal and external threats. Its objective is to maintain peace and stability so that state institutions can function properly and in accordance with the fundamental principles of a democracy, including, the rule of law, division of powers and respect for human rights.

In order to carry out their mission effectively, special services are often invested with special powers enabling them, for instance, to gather otherwise inaccessible information, work in secrecy and use force legitimately. However, because of the power which they confer, these powers carry with them the risk of misuse or abuse. Wherever such risks become reality, security sector institutions deviate from their legitimate mission and threaten to undermine the democratically elected government which they are expected to serve.

It is particularly important to carry out parliamentary oversight over special services of the state that excludes unlawful usurpation of power by security services. The article mainly aims to identify parliamentary supervision mechanisms over the activities of special services.

The parliament is an important component of the supervision system as it is one of the foundations for determining the quality of democracy in the state. While the mandate and scope of parlia-

mentary supervision vary in different countries, its main function is to oversight the activities of special services and determine their activity areas and main directions.

NOTES:

1. Decree of the Government of Georgia №448, Definition of List of Special Services for the purposes of subparagraph “t” of Article 2 of the Law of Georgia on Counter Intelligence Activity, Legislative Herald, 05/10/2017. (In Georgian)
- * The regulatory legislation for each service is defined by the controls of various overseas parties, both from the Parliament, as well as from the judicial authorities and the Prosecutor’s Office. (In Georgian)
- * See Chapter 3 of the same article, Legislative and Structural Review of Special Services of Foreign Countries. (In Georgian)
2. Bourne H., Leaf I., 2005 Introduction of Intelligence Accountability: Legal Standards and Best Practices for Surveillance Services Intelligence, Chapter 2: Need for Supervision of Security and Intelligence Services, Oslo, p. 17-19. (In English)
3. The Global Principles on the National Security and the Right to Information (<https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/global-principles-national-security-10232013.pdf>, 12 June, 2013, [access date: 01.10.2018]. (In English)
4. Venice Commission, Democratic Oversight of the Security Services (2007) p.33, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)010-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)010-e), [Access date: 01.10.2018]. (In English)
5. Wills A., Vermeulen M., 2011, Parliamentary Oversight of Security and Intelligence Agencies in the European Union, Brussels, p.84-89, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201109/20110927ATT27674/20110927ATT27674EN.pdf> [access date: 01.10.2018]. (In English)
6. Gesetz über die parlamentarische Kontrolltendientlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz - PKGrG), (Law on the Parliamentary Control of Federal Intelligence Service) 29.07.2009, <http://www.gesetze-im-internet.de/pkgrg/BJNR234610009.html>, [access date: 01.10.2018] (In German)
7. Surveillance by intelligence services: fundamental rights safeguards and remedies in the EU Volume I: Member States’ legal frameworks, European Union Agency for Fundamental Rights, 2017. (In English)
8. Bornie H., Leaf I., 2005 Introduction of Intelligence Accountability: Legal Standards and Best Practice for Supervision of Intelligence Services, Chapter 15: Mandate of the Parliamentary Supervisory Body, Oslo, p. 86-90. (In English)
9. Gesetz über die parlamentarische Kontrollebertienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz - PKGrG), (the law of the parliamentary control of the Federal Intelligence Service), § 5 supervisory body, administrative support, <http://www.gesetze-im-internet.de/pkgrg/BJNR234610009.html>, [access date: 01.10.2018]. (In German)
10. Gesetz über die parlamentarische Kontrollebertienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz - PKGrG), Law of the Federal Government for Information, <http://www.gesetze-im-internet.de/pk>

- grg / BJNR234610009.html, [access date: 01.10.2018]. (In German)
11. Ibid. Paragraph § 5a, Permanent authorized representative, part 1. (In German)
 12. Committees of the 18th Electoral Term, <https://www.bundestag.de/ausschuesse/ausschuesse18/gremien18/g10>, [access date: 01.10.2018]. (In English)
 13. Gesetz zur Beschränkung des Brief, Post and Fernmeldegeheimnisses (Article 10 Law - G 10), Date of Completion: 26.06.2001, http://www.gesetze-im-internet.de/g10_2001/BJNR125410001.html, [access date: 01.10.2018]. (In German)
 14. On the Security Intelligence System of the Republic of Croatia, Reg. No: 71-05-03 / 1-06-2, Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, https://www.soa.hr/UserFiles/File/Zakon_o_sigurnosno-obavjestajnom_sustavu_RH_eng.pdf, [access date: 01.10.2018]. (In English)
 15. Ibid. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 105. (In English)
 16. Ibid. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 104-105. (In English)
 17. Ibid. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 105, part 3. (In English)
 18. Ibid. Chapter VIII, Oversight Over The Security Intelligence Agencies, Article 104, 1-st part. (In English)
 19. Kapanadze V., Surmava G., Gegelashvili M., Babutsidze N., Bazghadze D., Mikhelidze V., Narimanidze I., Tsintsadze A., 2013, Explanatory Dictionary of Intelligence terms, Second edition with amendments and additions, Tbilisi, p. . 59. (In Georgian)
 20. Law of Georgia on Intelligence Activity, Legislative Herald, 12983, 27/04/2010. (In Georgian)
 21. Georgian State Security Service, Report of the State Security Service of Georgia 01.01.2017-31.12.2017, <https://ssg.gov.ge/page/info/reports>, [access date: 29.09.2018]. (In Georgian)
 22. Georgian State Security Service, Report of the State Security Service, counter-intelligence activities, 01.01.2016-31.12.2016, <https://ssg.gov.ge/page/info/reports>, [deadline: 29.09.2018]. (In Georgian)
 23. Nancyashvili I. Natroshvili G., Aprasidze D., Eteria E., Nadaraia O., Gvelesiani T., Tarashvili N., 2003, NGO "Political Research Center" Journal "Akhali Azri", Some Opinion on Georgian Special Services Reform, Tbilisi. (In Georgian)
 24. Decree of the Government of Georgia №380, on the official representatives of the Georgian Intelligence Service of Georgia in diplomatic missions abroad, Legislative Herald, 1380, 11/06/2014. (In Georgian)
 25. Lindley-French J., NDC Conference Report, NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats, NATO Defence Collage, Rome, 29-30 april, 2015 <<https://centrostudistrategicicarlodecristoforis.files.wordpress.com/2015/05/jlf-nato-conference-report-190515.pdf>>, [access date: 29.09.2018]. (In English)
 26. Hunter E., Pernik P., 2015, The Challenges of Hybrid Warfare, International Center for Defense and Security Toom-Rüütli 12-6, 10130 Tallinn, Estonia, p. 3. (In English)
 27. Sistema Di Informazione Per La Sicurezza Della Repubblica, Law No. 124 of 3 August 2007, Section 6-7, http://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Art_6, [access date: 27.09.2018]. (In English)

28. Sistema Di Informazione Per L Sicurezza Della Repubblica-Law No. 124/2007, Chapter I, Structure of the Intelligence System for the Security of the Republic, http://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Art_4, [Access Date: 29.09.2018]. (In English)
29. Sistema Di Informazione Per L Sicurezza Della Repubblica-Law No. 124/2007, <http://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html>, [access date: 27.09.2018]. (In English)
30. Sistema Di Informazione Per L Sicurezza Della Repubblica-Law No. 124/2007, Chapter IV, Parliamentary Oversight, http://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/english/law-no-124-2007.html#Chapter_IV, [access date: 27.09.2018]. (In English)
31. Dr. Joshua Rovner, NATO Intelligence Sharing in the 21st Century, Columbia School of International and Public Affairs Capstone Research Project, Spring 2013, https://sipa.columbia.edu/sites/default/files/AY13_USDI_FinalReport.pdf; pg. 28, [access date: 27.09.2018]. (In English)
32. The Federal Intelligence Service FIS, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html>, [access date: 27.09.2018]. (In German)
33. Federal Department of Defense Civil Protection and Sport, <http://www.vbs.admin.ch/internet/vbs/en/home.html>, [access date: 27.09.2018]. (In English)
34. Federal Law on the civic intelligence service, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html>, [access date: 27.09.2018]. (In German)
35. Federal Act "on Measures to Safeguard Internal Security", <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19970117/index.html>, [access date: 27.09.2018]. (In German)
36. Annual FIS Report, Situation Report 2015 of the Federal Intelligence Service FIS, 04.05.2015, <https://www.vbs.admin.ch/en/ddps/organisation/administrative-units/intelligence-service.html#ui-tab-896>, [access date: 27.09.2018]. (In English)
37. Annual FIS Report, Situation Report 2015 of the Federal Intelligence Service FIS, <https://www.vbs.admin.ch/en/ddps/organisation/administrative-units/intelligence-service.html#ui-tab-680>, [Access date: 27.09.2018]. (In English)
38. Martin Edmonds, Armed Services and Society, Leicester University Press, 1988 p.123. (In English)
39. Federal Law on Responsibilities in Section 6: Parliamentary Control and Administrative Control, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20080697/index.html#id-1> [Access Date: 27.09.2018]. (In German)
40. The Constitution of Georgia, Chapter 3, Parliament of Georgia, Article 48, Legislative Herald, 1786, 24/08/1995. (In Georgian)
41. Parliament of Georgia, Regulation of the Parliament of Georgia, Article VIII. Control Functions of the Parliament of Georgia, Chapter XXXIX. Parliamentary Control Forms, Legislative Herald, 16533-I, 22/06/2012. (In Georgian)
42. The Parliament of Georgia, Regulation of the Parliament of Georgia, Section II. Parliament Subjects and Their Authorities, Chapter V. Parliamentary Committees, Article 29, Legislative Herald, 16533-Is, 22/06/2012. (In Georgian)
43. Law of Georgia on Trust Group, Parliament of Georgia, Legislative Herald, 11270, 04/03/1998. (In Georgian)

44. The Law of Georgia on Confidence Group, Article 6, Ministry of Defense of Georgia and the Ministry of Internal Affairs of Georgia shall submit to the Trust Group a secret state procurement if the estimated cost of goods or services to be exceeded by 2 000 000 (two million) GEL, and the probable works for the construction work - 4 000 000 (four million) GEL. (In Georgian)
45. The Parliament of Georgia, the Regulation of the Parliament of Georgia, Article VIII. Control Functions of the Parliament of Georgia, Chapter XXXIX. Forms of Parliamentary Control, Article 2296, Legislative Herald, 16533-I, 22/06/2012. (In Georgian)
46. The Statute of the Defense and Security Committee of Parliament of Georgia, Chapter II, Main Directions and Powers of the Committee, Article 2, Parliament of Georgia, <http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/50984/8>, [access Date: 05.10.2018]. (In Georgian)
47. Law of Georgia on Trust Group, Article 1, Parliament of Georgia, Legislative Herald, 11270, 04/03/1998. (In Georgian)
48. There is also Article 61. (In Georgian)
- * See In the same article I, Parliamentary Control Forms: In Croatia, the Internal Policies and State Security Committee has a mandate to request the use of secret services by special services. (In Georgian)
49. Council of Europe, Democratic and Effective Oversight of National Security Services, (2015), p. 13, <https://rm.coe.int/democratic-and-effective-oversight-of-national-security-services-issue/16806daadb>, [access date: 05.10.2018]. (In English)

BIBLIOGRAPHY:

1. Resolution of the Parliament of Georgia on Approval of the “National Security Concept of Georgia”, Legislative Herald, 15589-RS, 23/12/2011. (In Georgian)
2. The Law of Georgia on “Rule of Planning and Coordination of National Security Policy”, Legislative Herald, 13126-IIs, 04/03/2015. (In Georgian)
3. Decree of the President of Georgia №500, “on establishing a permanent Inter-Agency Commission for the Development of National Security Strategic Documents at the National Security Council of Georgia and Approval of its Statute”, Legislative Herald, 1500, 16/10/2008. (In Georgian)
4. Government of Georgia Resolution # 337, “On Approval of the Statute of the Ministry of Internal Affairs of Georgia”, Legislative Herald, 1337, 13/12/2013; (In Georgian)
5. Law of Georgia “on State Security Service of Georgia”, Legislative Herald, 1 3921-rs, 08/07/2015. (In Georgian)
6. Decree No. 584 of the Government of Georgia “On Approval of List of Entities with High Risk for State Safety”, Legislative Herald, 1584, 18/11/2015. (In Georgian)
7. Resolution of the Government of Georgia №385, “On Approval of the Statute of the State Security Service of Georgia”, Legislative Herald, 1385, 30/07/2015. (In Georgian)
8. Resolution of the Government of Georgia №175, “On Approval of the Regulation of the Intelligence Service of Georgia”, Legislative Herald, 1175, 9/02/2014. (In Georgian)
9. Law of Georgia on “Intelligence Service of Georgia”, Legislative Her-

- ald, 12984, 27/04/2010. (In Georgian)
10. Sikharulidze V., 2015, Security Sector Reform in Georgia, Georgian Foundation for Strategic and International Relations Research, published a publication with the financial support of the Turkish Cooperation and Coordination Agency of. (In Georgian)
 11. Parliament of Georgia, Committee on Legal Issues of the Parliament of Georgia Action Plan 2017-2018. (In Georgian)
 12. Authors Collective, 2005, Guidelines for Constitutional Law, Center for Strategic Research of Constitutional Problems, Tbilisi. (In Georgian)
 13. Tsukhishvili N., Chareli S., 2017, assessment of the legislative and supervisory activity of the parliamentary activity, Georgian Young Lawyers' Association, Tbilisi. (In Georgian)
 14. Bourne H., Leif J., 2005, Intelligence Accounting Introduction: Legal Standards and Best Practices for Supervision of Intelligence Services, Oslo. (In English)
 15. Bourne H., 2003, Parliamentary Control on the Security Sector: Principles, Mechanisms and Practice, Geneva. (In English)
 16. Fuori T., 2013, Parliamentary Powers of Security Sector Management, Geneva. (In English)
 17. Sajaia L., Tatanashvili T., Topuria G., 2018, Strengthening Parliamentary Control in Georgia, USAID "Democratic Governance Initiative (GGI) in Georgia", Tbilisi. (In Georgian)
 18. Sajaia L., Verdzeuli S., 2018, Security Service Reform in Georgia – Results and Challenges, Tbilisi. (In Georgian)
 19. Shirkoll N., 2018, International Standards of Safety and Management of Security Service and Best Practices, Geneva Center for Democratic Control of the Armed Forces, Tbilisi. (In Georgian)
 20. Menabde V., 2017, twenty years without parliamentary control, Open Society – Georgia Foundation, Tbilisi. (In Georgian)
 21. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Annual Report 2015. (In English)
 22. Assembly Support Initiative, Parliamentary oversight of the Security Sector, Framing a sustainable Security architecture, 2006, p. 123. (In English)
 23. Born H., 2003, Parliamentary oversight of the security sector: Principles, mechanisms and practices, Geneva. (In English)
 24. Bentinck M., 2013, Office For Promotion Of Parliamentary Ddemocracy, Parliamentary oversight of the security sector, European Parliament – OPPD. (In English)
 25. Cole E., 2015, Fluri P.,Lunn S., 2015, Oversight and Guidance: Parliaments and Security Sector Governance, Center for security, development and the rule of law, Published by DCAF, Geneva. (In English)